

REMISSVAR

2025-08-14

Dnr: BO2025-0148

Utbildningsdepartementet

Promemoria: Utökade registerkontroller inom utbildningsväsendet och en ny grund för avskiljande av studenter

(U2025/01126)

Inledning

Barnombudsmannen avgränsar sitt yttrande till kapitel 8 i promemorian, som behandlar utökad registerkontroll vid anställning, praktik eller annat mottagande inom bland annat förskola, grundskola och gymnasieskola. Barnombudsmannen yttrar sig utifrån sitt uppdrag att företräda barns rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), som sedan 2020 är svensk lag.

Barnombudsmannens övergripande ståndpunkter

Barnombudsmannen är positiv till förslagen i kapitel 8 som syftar till att stärka skyddet för barn och unga i utbildningsverksamheter genom en mer omfattande och aktuell registerkontroll. Åtgärderna är i linje med artikel 19 och 34 i barnkonventionen, som ger barn rätt till skydd mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp. Samtidigt behöver förslagen kompletteras med en tydlig och systematisk barnkonsekvensanalys för att säkerställa att barnets bästa sätts i främsta rummet.

Ställningstaganden till kapitel 8

8.5 – Utökning av brottskatalogen

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att fler brott ska omfattas av den registerkontroll som gäller enligt 25 kap. skollagen. Syftet med förslaget är enligt promemorian att bättre skydda barn mot våld, övergrepp, radikaliserings och annan skadlig påverkan, med hänsyn till förändrat omvärldsläge och nya kriminaliserade gärningar. I praktiken innebär förslaget att brott som grovt olaga tvång, människohandel, grovt barnfridsbrott, hedersrelaterade brott, grova våldsbrott, mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, samt brott mot vapen-, narkotika- och dopningslagstiftning läggs till i registerutdragen.

8.6 – Utvidgning till samtliga personkategorier

Barnombudsmannen tillstyrker att den utökade kontrollen ska omfatta alla personkategorier som i dag är föremål för registerkontroll. Detta inkluderar även

praktikanter, konsulter och andra som på liknande sätt kan komma i kontakt med barn. Förslaget säkerställer att ingen kategori av vuxna i skolmiljön undantas från kontrollen.

8.8 – Kortare giltighetstid för registerutdrag

Barnombudsmannen tillstyrker att registerutdrag ur både belastnings- och misstankeregistret inte får vara äldre än sex månader när de visas upp. *Fristen på sex månader innebär att ett utdrag alltid måste vara utfärdat högst sex månader innan det lämnas in till arbetsgivaren, vilket gör att informationen är mer aktuell och minskar risken att ny brottslighet inte upptäcks.* Detta stärker skyddet för barn genom att uppgifterna i utdraget är närmare i tid till den faktiska anställningen.

8.10 – Inkludering av vissa uppgifter ur misstankeregistret

Barnombudsmannen tillstyrker att registerkontrollen även ska omfatta uppgifter i misstankeregistret om brott för vilket åtal har väckts, för samma brottstyper som ingår i belastningsregisterkontrollen. Syftet är att öka skyddet för barn genom att beakta även allvarliga pågående rättsprocesser. Detta ger arbetsgivare möjlighet att stoppa en anställning innan en dom har fallit, när risken för barn bedöms vara hög.

8.9 – Undantag vid förnyad anställning

Barnombudsmannen delar utredningens bedömning att en helt slopad möjlighet till undantag riskerar att skapa betydande administrativa problem och försämra möjligheten att snabbt täcka tillfälliga vakanser. Detta kan i förlängningen påverka barns rätt till utbildning negativt. Vi anser därför att utredningens alternativa lösning – att behålla undantaget men korta fristen för registerutdrag från ett år till sex månader – är mer proportionerlig. Den kortare fristen innebär att även vid återanställning måste ett nytt utdrag visas upp om det tidigare är äldre än sex månader, vilket upprätthåller ett högt skydd.

Barnets bästa och behovet av barnkonsekvensanalys

Enligt artikel 3 i barnkonventionen ska barnets bästa beaktas i första hand i alla beslut som rör barn. Detta kräver en strukturerad barnkonsekvensanalys, där barns rättigheter och behov identifieras och vägs mot andra intressen.

I promemorians avsnitt 16.5 anges att förslagen "innebär ett ökat skydd mot att barn och unga utsätts för våld och andra övergrepp samt mot skadlig och oönskad påverkan". Barnombudsmannen delar denna bedömning, men anser att analysen är för kortfattad och inte tillräckligt belyser eventuella negativa konsekvenser, t.ex. svårigheter att rekrytera personal som kan drabba barns rätt till utbildning.

Skydd, kompetens och lämplighet

Barn har rätt till trygga och utvecklande miljöer där de möter vuxna med rätt kunskap och personlig lämplighet. Registerkontroller är ett viktigt verktyg för att förhindra att personer som begått allvarliga brott anställs nära barn. Som Barnombudsmannen framhöll i remissvaret avseende Ds 2024:24 Utökade registerkontroller vid anställning i kommun är det viktigt att registerkontrollen även ses som en del i en bredare strategi för att rekrytera personal med barnets bästa i fokus.

Obligatoriska kontroller

Barnombudsmannen har i tidigare remissvar framhållit att registerkontroller bör vara obligatoriska i verksamheter där barn vistas, och att det ska vara tydligt reglerat i lag vilka brott som ska omfattas och hur kontrollen ska genomföras. Barnombudsmannen anser att det är nödvändigt att det införs ett effektivt system för tillsyn och sanktioner när registerkontroller inte görs.

Om en person anställs trots att ett registerutdrag inte inhämtats bör det få konkreta konsekvenser för den anställande kommunen, exempelvis i form av en betydande sanktionsavgift. Detta är i linje med våra tidigare ståndpunkter i remissvaret avseende Ds 2024:24 Utökade registerkontroller vid anställning i kommun. Syftet är att säkerställa en likvärdig skyddsnivå oavsett huvudman och undvika skillnader i tillämpning som kan utsätta barn för onödiga risker. Obligatoriska kontroller är en del av att uppfylla barnkonventionens krav på att alla barn ska ha rätt till skydd mot våld och övergrepp, oavsett var i landet de bor.

Brottskatalogens omfattning

Barnombudsmannen tillstyrker som framgått den föreslagna utökningen av brottskatalogen (8.5) men anser att ytterligare brott bör övervägas, såsom olaga hot, olaga förföljelse, grov fridskränkning och olaga frihetsberövande, som kan vara tidiga indikatorer på riskbeteenden gentemot barn.

Barns delaktighet

Det framgår inte om barn och unga fått komma till tals i arbetet med förslagen. Enligt artikel 12 i barnkonventionen ska barns åsikter beaktas i alla frågor som rör dem. Barnombudsmannen rekommenderar att barns perspektiv inhämtas.

Löpande registerkontroll under pågående anställning

Barnombudsmannen har avgränsat sitt yttrande till kapitel 8 och lämnar därför ingen specifik synpunkt på kapitel 10. Barnombudsmannen vill dock hänvisa till det tidigare remissvaret gällande Ds 2024:24, där vi framhöll vikten av att överväga registerkontroller under pågående anställning i särskilt skyddskritiska verksamheter. Exempel på sådana är förskolor, fritidshem, och anpassade skolformer, där barn är särskilt beroende av vuxnas skydd och där risken för skada kan vara särskilt stor om något brister.

Juno Blom
barnombudsman